

KLIC TRIGLAVA

V današnji številki:

SLOVENIJA PROTESTIRA
PROTI RIBIČIČU IN BEOGRADU

363

AVGUST 1969



Pisma uredniku

OBISKOVANJE DOMOVINE

Uredniku Klica Triglava.

Kot vidim, se je g. Radivoj Rigler v svojem odgovoru (KT 326) omejil na lažjo od treh tem, ki jih je nedavno načel (Sokoli - 1. december - Dr Žebot). Spravil se je na moje pripombe k njegovi kritiki dr Žebotovega obiska v Ljubljani, a obmolknil ob zedinjenju 1. decembra 1918. Toda tudi ta tema, katero si je zdaj izbral kot glavno, ni tako enostavna kot si predstavlja. Je dosti bolj "kompleksna" in dosti bolj razumljiva tistim, ki žive bližje rodne rodne in ki se poskušajo vživeti v razmere doma, kot pa onim, ki se od te grude drže žim dlje - ne le fizično (saj to je naravno) ampak tudi psihološko in politično.

Ako hoče nekdo resno razpravljati o tem, zakaj nekateri emigranti hodijo domov, zakaj so "normalizirali" odnose s titovskimi oblastmi, in zakaj se tudi nekateri politično misleči slovenski demokrati "mešajo" v razvoj doma, se bo moral najprej resno vprašati, kaj o položaju doma - po skoro tridesetih letih emigracije - sploh ve, in ali o njem tudi hoče vedeti ter ali je sposoben ločiti bistveno od nebistvenega, zrno od plevela. To, kar piše g. Rigler, je ena plat, s katere lahko gledamo na razmere doma, todani edina. Je tudi precej tipična za emigracijo, ki živi samo ob spominu na medvojno partizansko divjanje - ki ga okoreli komunisti nazivajo "narodno-osvobodilni boj" - in ki enostavno ne verjame, da so nove generacije doma (oni, ki so se rodili ob začetku vojne leta 1939, so zdaj stari 30 let!) precej zrelejše od hostarske aristokracije. Ta emigracija sodi po istem kopitu one, ki so sedaj z eno nogo v grobu, kot one, ki o medvojni bratomorni vojni vedo samo iz knjig, ki jih je napisalo par komunističnih veljakov, da bi opravičilo svoje početje.

G. Rigler mogoče ne verjame, toda dejstvo je, da so mlajši ljudje doma željni resnice - enako kot vsi mladi ljudje po svetu, ki se danes navdušujejo nad vse mogočimi "liberalno-anarhičnimi" idejami - toda ne črno-bele resnice s komunističnega ali predvojno-strankarskega zornega kota. Večina pozna samo dobre in slabe Slovence, šušmarje in strokovnjake, pa naj bodo ti v katerem koli miselnem taboru, Slovence, ki bodo gradili Sloveniji boljše življenje brez dogmatskih predsodkov in partijskega egoizma - v taki svobodi, kjer bo vsakdo lahko povedal, kar misli, in sodeloval pri odločitvah. Tako ta večina tudi razume samoupravljanje, nad katerim se nekateri v emigraciji samo posmehujejo.

Seveda obstoja UDBA, seveda obstoja oblast vsevedne Zveze komunistov, seveda obstoja neformalna cenzura nad tiskom in govorjeno besedo, seveda ni politične demokracije in praktičnega pluralizma. To so vse

izrazi sistema, ki je bil po sili vzpostavljen v domovini po zadnji vojni. Toda danes se ljudje doma ozirajo nanj samo v toliko, v kolikor se morajo zaradi onega "krika tega ali onega komunističnega posameznika, ranjenega v svojih čustvih", kot pravi g. Rigler, posameznika, ki je obseden z idejo oblasti - kot n. pr. Mitja Ribičič. Slovenija je danes odprta dežela in tega dejstva nič ne izpremeni, ako kdo od emigrantov ne gre domov, ker se boji, da ga bo sistem pohrustal.

A kako se bo g. Rigler boril proti temu sistemu? Kako ga misli izpremeniti, uničiti - likvidirati - tako da se bo vsak Slovenec, ki danes živi zunaj meja, lahko brez skrbi podal v svoj rojstni kraj? S puško? Ako s puško, potem se mi zdi, da je nekoliko predaleč od Slovenije. S pozivanjem na upor? Potem bo moral ljudem povedati, za kaj naj se borijo, da se jim bo splačalo nositi glavo na prodaj. S pripovedovanjem o zlatih časih prve Jugoslavije? Nove generacije bo to zanimalo enako, kot je svoje čase zanimala mene pravljica o zlatih časih v Avstro-Ogrski. S prepričevanjem tujcev, da morajo izolirati titovski režim in ne smejo imeti z njim nikakih stikov? Ko Nixon išče zveze z Mao Tsetungom, bo to jalovo početje. Kako torej?

Ali pa se morda zdi g. Riglerju, da bi bilo, v kolikor se ne da ničesar storiti v gornjem smislu, svetoskrunsko vzeti za osnovo to, kar je, in skušati razvijati dalje v smeri večje svobode in demokracije za vse Slovence - kot primer, ki mu naj sledijo tudi ostale jugoslovanske republike? Kratkovidnejši komunisti so nedvomno videli v prihajanju Slovencev iz tujine domov zgolj finančni dobiček. Za ostalo naj bi se pobrigala UDBA. (Če se ne motim, je bil ravno KLIC TRIGLAVA prvi, ki je to ugotovil.) Upali so nedvomno tudi v to, da bodo s tem razklali emigracijo, čeprav so morali biti zelo naivni, ako so si predstavljali to emigracijo (vsaj slovensko) kot postrojene legije, ki bodo jutri marširale na Ljubljano, pa jo je bilo zato treba minirati, razbiti in njene voditelje "izolirati". Toda kot običajno, tudi pri nas niso upoštevali človeške narave. Vsako igro je možno igrati na dva načina in čim dlje traja, tem več lukenj nastaja v njihovem sistemu - enako kot je z luknjami prerešeta tudi emigracija. In skozi eno tako luknjo je očitvidno obiskal Ljubljano tudi prof. Žebot. Rekel sem že, da je docela verjetno, da te luknje zanj prihodnjice več ne bo - toda kdo ve? Da je bil prof. Žebot v Ljubljani in da jo je zapustil preje, kot je nameraval, če sem seveda prav poučen, je samo potrdilo, da obstojajo doma tako napredne kot konservativne sile. Katere bodo na koncu koncev zmagale, pa ne bo v ničemer odvisno od g. Riglerja.

ALOJZIJ ZUPAN

(Ostala pisma so na 17. strani.)

PREJELI SMO IN ZAHVALIMO: Tomaž Kovač: 'V rogu ležimo pobiti', Buenos Aires 1968. - Milena Soukal 'Pismi', Slovenska kulturna akcija 1969. - Ciril Žebot: 'Slovenija včeraj, danes in jutri - 2', Washington 1969.

VEN Z RIBIČIČEM!

ZVEZNI IZVRŠNI SVET je iz razlogov "paritete med republikami" odklonil vključitev cestnih odsekov Hoče-Levec in Razdrto-Postojna (dveh važnih sektorjev mednarodne avtomobilske ceste Šentilj-Nova Gorica) v četrti natečaj cest, katerih konstrukcijo naj bi kreditirala Mednarodna banka za obnovo in razvoj; in to kljub temu, da se je avtomobilski promet od leta 1963 povečal šestnajstkrat, da je lani obiskalo Jugoslavijo z motornimi vozili 26.32 milijonov potnikov, od katerih je kar 24.36 milijonov ali 92.5% prestopilo mejne prehode v Sloveniji. Ta sklep zveznega izvršnega sveta je tem manj razumljiv - (na listi cest so bili odseki Beograd-Novi Sad, Sarajevo-Zenica, Peč-Priština-Niš in Bar-Ulcinj) - ker bi od izgradnje teh dveh tako kritičnih odsekov slovenske ceste imelo korišče ne le slovensko gospodarstvo ampak vse jugoslovansko gospodarstvo, saj je v velikem pogledu Slovenija samo prehodno ozemlje za tuje turiste, kot kaže statistika.

Val ogorčenja in protestov je zajel vso Slovenijo, kar je mogoče primerjati samo onemu pred leti ob "tržaški krizi". Razlika je le ta, da je "tržaško" ogorčenje bilo naročeno od vlade in so državljani protestirali po naročilu, dočim je sedanje zares spontano. Opazovalci javnega mnenja sodijo, da tako globoko čustvenih izlivov že dolgo, dolgo ni bilo zapaziti v Sloveniji in opozarjajo, da je sklep zvezne vlade - ki je svoj sklep zelo indirektno sporočila javnosti le preko Tanjuga - neizmerno okrepil slovensko zavest in odpor do Beograda v vsakem pogledu. Zvezni izvršni svet je sprejel ta sklep kot 31. in zadnjo točko dnevnega reda na svoji zadnji seji pred počitnicami. In ni smatral potrebno, da najbolj prizadeti republiški vladi in javnost Slovenije in Hrvatske pojasni svoje stališče, ampak sta obe vladi zvedeli zanj - indirektno, namreč z opustitvijo spornih cestnih odsekov - iz časopisja, potem ko bili tovariši ministri že na počitnicah. Kakšna žalitev, kakšen prezir do republiških organov in do državljanov!

Pri omenjenih cestah sploh ni šlo za nobeno miloščino. Predlog, da se ju predloži Mednarodni banki, je odobrila že prejšnja zvezna vlada Mike Špiljaka, kateri se je Ribičič ob svoji postavitvi tako odkrito posmehoval. Mednarodna banka bi dela samo kreditirala, plačalo pa bi jih direktno ali indirektno slovensko gospodarstvo samo, ne federacija. V tem smislu je slovenska republiška skupščina celo sprejela poseben zakon. Avtomobilska cesta Šentilj-Nova Gorica je navezana na podobne italijanske in avstrijske cestne načrte in načrti zanje so bili že povoljno ocenjeni od mednarodne revizijske komisije, katero je slovenska vlada poklicala v Slovenijo začetkom maja, da preveri, če so ti načrti na evropski ravni in s tem sprejemljivi za Mednarodno banko.

Tudi ni govora o kaki prednosti, ki naj bi jo Slovenija izsiljevala od ostalih jugoslovanskih republik, kot hočejo sedaj stvar prikazati nekateri beograjski časopisi - (hrvatski Sabor in vlada sta podprla slovenski protest!) - saj je cestno omrežje v Sloveniji življenjskega značaja tudi za turizem v ostalih republikah.

PRIHOD OSEBNIH AVTOMOBILOV
IN POTNIKOV ČEZ MEJO V
SLOVENIJI

	os. avtomobili v tisočih	potniki v milijonih
1960	139	0,54
1963	446	1,46
1965	2013	6,05
1966	5010	15,28
1967	7736	23,21
1968	7927	24,36

Skozi obmejne prehode v Sloveniji prihaja - vključujoč tudi maloobmejni promet, ki v prej navajani statistiki na 3. strani ni bil vključen - skoro 97% vozil, 95% potnikov in 50% tovora od vseh vstopov odn. izstopov v Jugoslaviji. V razdobju 1956-69, torej v 13 letih, je prejela Slovenija od vseh sredstev federacije, namenjenih za gradnjo cest v Jugoslaviji, samo 3.4%; sama je iz lastnih sredstev zgradila koprsko železnico, luko, del avtoceste Ljubelj-Naklo itd. Vrsto let, ko je je federacija najemala denar v tujini za modernizacijo in rekonstrukcijo v Jugoslaviji, je Slovenija redno prihajala na zadnje mesto. Njene industrijske kapacitete so izrabljene, dajatve federaciji pa stalno naraščajo.

Sedaj ne gre več za cesto Šentilj-Nova Gorica, ampak za obračun s centralističnimi metodami, z metodami pred gospodarsko reformo, z nasprotniki solidnega gospodarjenja - naj se že nahajajo v katerikoli republici. Če je sploh še kdo v Sloveniji, ki se je kljub Ribičičevemu temnemu ozadju, razveselil, da je bil za zveznega predsednika vlade postavljen Slovenec, ta danes ve, da je nacionalnost zveznega premierja drugotnega pomena, v kolikor ta ne stoji na pozicijah samoupravljanja (federalizma) in ekonomske reforme (gospodarskega računa), strogega spoštovanja načela posvetovanja in koordiniranja z republiškimimi vodstvi. Zahteva, da slovenski poslanci z bora narodov postavijo vprašanje nezaupnice do Ribičiča in njegove vlade, je več kot nujna. Mož, ki ima v možganih "metode revolucionarnega pritiska" ne spada na čelu zveze suverenih narodov.

Nesreča je zares hujša prav zato, ker imamo Ribičiča v Beogradu. Ko so tega vprašali po vzrokih take odločitve, je preprosto pojasnil, da pridejo zdaj na listo tiste ceste, ki niso bile vključene v tretji natečaj. Kot da je moč gospodarstvo učinkovito voditi z žrebanjem... Odklonil je občo slovensko in hrvaško zahtevo, da mora zvezni izvršni svet spremeniti prvotni sklep, z motivacijo, da bi to časovno zavleklo ves proces z Mednarodno banko. Dopustil pa je verjetnost, boljše možnost, da ne bodo izpolnjeni vsi mednarodno določeni tehnični pogoji za v četrtem natečaju sprejeté jugoslovanske ceste, nakar bi po vsej verjetnosti avtomatično prišli takoj na vrsto obe slovenski cesti, ki sta bili zdaj odloženi za peti natečaj.

USLUGA IN PLAČILO

Omeniti pa je treba še tole: V komunikeju slovenskega izvršnega sveta je rečeno, da je Slovenija pokazala polno razumevanje za druge objekte. Namerno so Slovenci na prošnjo Špiljakovega zveznega izvršnega sveta čakali skoro leto dni s predložitvijo svojega projekta Mednarodni banki, da ne bi s tem kakorkoli oslabili zahteve za progo Beograd-Bar, ki v tistem času še ni bila rešena.

Izvršni svet Slovenije je tudi razkril, da je bila informacija o izbiri projektov te sporne ceste predložena kot 31. točka dnevnega reda šele na sami seji in je bil o njej republiški izvršni svet seznanjen šele iz zapisnika seje.

'Sokoli, slovenski narod in Jugoslavija'

Bravcem Klica Triglava je več ali manj znana polemika, ki jo ta list objavlja v zvezi s Poslanico, ki jo je izdalo "Starešinstvo Jugoslovanskega Sokola v svobodnem svetu ob 50 letnici Dneva zedinjenja in osvobojenja, 1. decembra 1918. leta" (KT 355). Na to polemiko se je ozrl tudi SOKOLSKI VESTNIK v svoji 2. letošnji številki, ki smo jo pred kratkim prejeli, s sledečo notico pod rubriko "Vesti in beležke":

"KLIC TRIGLAVA, London, je v svoji 356. številki, kot smo že poročali, priobčil napad dr Cirila Žebota na sokolsko poslanico in Sokolstvo sploh. Odgovoril je na ta napad takoj v naslednji številki g. Peter Urbanc, ki graja žaljivost Žebotovega napada. Z dobrimi argumenti pobija navajanja v Žebotovem napadu. G. Urbanc je prepis odgovora poslal istočasno tudi g. Žebotu, tako, da je ta kar v isti številki, dasi v nežaljivem tonu ponavljal isto. V številki 358 pa je sledil še en protestni članek proti pisanju g. Žebota. Napisal ga je g. Radivoj Rigler. Odklonil pa je urednik 'Klica Triglava' priobčitev kolektivnega odgovora 19 slovenskih članov starešinstva J.S. v S.S. in slovenskih sokolskih javnih delavcev, vsaj v obliki, kot je bil dostavljen v priobčitev. Odgovor zato priobčamo v našem listu. V debato se je spustil tudi g. Alojz Zupan v številki 359, ki odgovarja na izvajanja g. Riglerja. Ker mu je v članku nekajkrat spodrsnilo, se bo gotovo našel še kdo, ki bo tudi na ta članek odgovoril, če ga bo voljan urednik 'Klica Triglava' priobčiti. Jugoslovanski Sokoli se vsekakor vsem, ki so se v debato spustili zahvaljujemo, ker toliko propagande za Sokola nismo še čitali v tako kratki dobi, vsaj ne v zdomstvu, nikoli."

Ker zgornja notica ne poroča objektivno o tem, kako in zakaj je urednik KLICA TRIGLAVA odklonil objavo kolektivnega pisma, tem bolj, ker v isti številki SOKOLSKI VESTNIK tudi objavlja zadevno kolektivno pismo, smo dolžni javnosti pojasniti celo zadevo.

Ko je urednik KLICA TRIGLAVA prejel zadevno kolektivno pismo preko g. Svetliča, urednika SOKOLSKEGA VESTNIKA, (in ločeno še eno drugo pismo iz Argentine,) je KLIC TRIGLAVA že objavil dvoje sokolskih pisem, namreč pismo g. Petra Urbanca v nespremenjeni obliki (KT 358) in pismo g. Radivoja Riglerja v nekoliko omiljeni obliki (KT 359). Z ozirom na splošno časnikarsko navado in še posebej ustaljeno prakso KLICA TRIGLAVA, ki stremi za tem, da o spornih vprašanjih čuje vse strani, bi torej urednik spričo že dveh objavljenih pisem imel vso pravico do zavrnitve kolektivnega pisma in naslednjih pisem, če ta v polemiko ne prinesejo ničesar novega. Noben list si ne more in si zaradi naročnikov ne sme privoščiti takega luksuza, da bi na daljšo dobo objavljal polemična pisma, ki bi v bistvu ponavljala isto pesem, ne da bi posamič doprinesla kaj bistvenega in novega v debato. Drugi pomislek je bil, da je bilo kolektivno pismo o se bno žaljivo, kar na primer sporni dr. Žebotov članek ni bil. Toda po drugi strani ima vsako kolektivno pismo neko naravno prednost pred posamičnimi pismi, in vsak urednik bo iz tega razloga dvakrat premislil, preden bi tako pismo v celoti odklonil.

Iz teh razlogov urednik KLICA TRIGLAVA objave kolektivnega sokolskega pisma ni v naprej odklonil, ampak je takole obrazložil svoje stališče uredniku SOKOLSKEGA VESTNIKA g. Dušanu Svetliču:

"Hvala za Vaše kolektivno pismo uredniku z dnem 10. marca 1969 kot od-

govor na dr Žebotov članek "Anonimnost in še kaj" v KT 356.

Kot ste mogli videti, sem pred Vašim kolektivnim pismom v isti zadevi prejel in objavil pismo g. Urbanca (z dr Žebotovim odgovorom) in pismo g. Riglerja.

Že iz tega razloga ne vidim potrebe, znova v celoti ponavljati isto temo, saj smo med drugim tudi s prostorom vedno v zadregi. Pripravljen pa sem bil objaviti tiste točke, ki še niso bile načete in zadevajo misli, izražene v dr Žebotovem članku. Toda kot vidim, ste me v sprememnem pismu prosili za objavo brez spremembe. Torej tudi tega ne morem storiti.

Drugi razlog, ki govori proti objavi pisma v celoti je, da je to kolektivno pismo zelo osebno in v tem oziru nima nobene zveze z vsebino dr. Žebotovega članka, ki ni bil oseben. Toda kljub prej povedanemu sem vendar pripravljen objaviti kolektivni odgovor, če se bo ta strogo omejil na dve sporni točki v dr Žebotovem članku:

- 1) na "anonimnost" sokolske poslanice,
- 2) na njeno jugoslovansko-unitaristično stališče v etničnem, ne le (zvezno)-državnem smislu.

V kolikor Vas moj odgovor ne zadovoljuje, se lahko pritožite na izvršni odbor Slovenske Pravde (BM-Pravda, London W. C. 1.), ki po naravi stvari deluje kot prizivni forum."

Zelo značilno se nam zdi, da je uredništvo SOKOLSKEGA VESTNIKA zamolčalo ti dve točki, pod katerima bi KLIC TRIGLAVA objavil kolektivno pismo. Dasi točka 1) zadeva predvsem le dr Žebota in njegovo kritiko Sokola, je točka 2) gotovo poglobitnega pomena ne samo za vse Slovence v zdomstvu ampak v danem položaju zlasti za nove generacije v domovini, ki nimajo dosti ali sploh nič pojma o predvojnem Sokolu in bi jih torej jasno in nedvoumno pojasnilo predstavnikov zdomskega Sokola utegnili zanimati. Sodeč po odmevu, ki ga je prvodecembrska poslanica Sokola doživela v zdomskih nesokolskih vrstah tako med Slovenci kot tudi med Srbi, da o Hrvatih in Macedoncih sploh ne govorimo, odmeva, ki smo ga v uredništvu skrbno spremljali, smatramo, da smo pravilno storili, ko smo objavili zadevno poslanico v celoti tudi iz tega vzroka, "da bo javnost zvedela za miselnost, ki danes prevladuje v vodstvu Jugoslovanskega Sokola", kakor je urednik KLICA TRIGLAVA pojasnil pod spornim dr Žebotovim člankom meseca januarja letos.

Ostaja še eno nepojasnjeno vprašanje: originalno kolektivno pismo je podpisalo 19 Sokolov in Sokolic: Benedik Valentin, Bevc Lado, Bevc Ivanka, Bernobič Silvan, Drčar Ivan, Galič Lojze, Glušič Andrej, Kralj Dimitrije, Macjuš Franjo, Mavko Ivo, Osovnik Tone, Perhinek Rudi, Pogačnik Edvard, Rigler Radivoj, Svetlič Dušan, Svetlič Milena, Vadnal France, Vauhnik Miloš in Zakrajšek Stane. Tem se je pozneje pridružil še g. Peter Urbanc, skupaj torej 20 oseb. V omenjeni številki SOKOLSKEGA VESTNIKA je izrecno govora o 19 podpisanih. Primerjava originalnega pisma, poslanega KLICU, pokaže, da v slednjem ni več podpisa g. Ivana Drčarja, staroste Sokola v Sev. Ameriki.

UREDNIŠTVO.

Ob več ali manj odločenem stališču, da naj bo evropski protosinhrotron zgrajen na doberdobski planoti (KT 343+346) so italijanski vojaški krogi izjavili, da potem potrebujejo 300 milijard lir, da bi spremenili obrambni sistem proti Jugoslaviji. Kot smo že poročali, se slovenska manjšina v Italiji upira Doberdobo, ker bi spremenil tamk, etnični sestav.

Da bi jo le prepovedali!

Kakor je bilo v KLICU TRIGLAVA že kratko poročano, je v Celovcu v samozaložbi avtorja Dr CIRILA ŽEBOTA, tiskana v Mohorjevi tiskarni, izšla 2. knjiga "SLOVENIJE VČERAJ, DANES IN JUTRI". Knjiga je posvečena slovenski univerzi ob petdesetletnici njene popolne ustanovitve. Od skupnih 250 strani obsegajo izvirni citati, ki dobro podpirajo avtorjeve razlage, kar blizu 100 strani. To daje kajpak posebno vrednost celemu delu, čeprav je za bralca, ki bi hotel knjigo v enem mahu prebrati, to utrudljivo. Je pa to tudi bistvena razlika med to in prvo knjigo, v kateri so bili sicer citati, toda ne urejeni tako koncizno in sistematično.

Celo delo očitno ni nastalo v enem zamahu ampak je sestavina raznih že objavljenih, večkrat predelanih ali dopoljenih člankov tekom dveh let od prve knjige. Nekateri članki pa so popolnoma novi. To postopno nastajanje knjige je tudi vidno v tem, da je nekaj krajših (redkih) citatov ponovljenih in v zvezi z njimi je ponovljen tudi komentar. Tuji iz tega razloga se mi zdi boljše, če bralec bere knjigo po poglavjih in v presledkih. Saj so posamezna poglavja dejanska popolnoma zaključene celote.

Kar zadeva vsebino, je druga druga sistematičnejša od prve, daleč širša in globlja. To predvsem iz razloga, ker je pisana v zgodovinskem okviru velikih slovenskih obletic: 1200 letnice krščanstva na Slovenskem, 120 let programa Zedinjene Slovenije, stoletnice ustanovitve prvega slovenskega dnevnika SLOVENSKI NAROD in prvih taborov, 50 letnice ustanovitve prve slovenske vlade in nastanka prve Jugoslavije, 40 letnice šestojanuarske diktature, 25 letnice OF, 20 let preloma s Stalinom itd. Če sem prvo knjigo priporočil slehernemu, predvsem preprostem slovenskemu človeku v domovini, da mu v politični praznini odpre perspektive, bi to drugo knjigo v prvi vrsti priporočil mlajšim slovenskim izobražencem in gotovo tudi takim komunistom, saj se oboji zanimajo za aktualne slovenske probleme, tembolj če jim prav omenjeni zgodovinski okvir ni dovolj ali pa le enostransko poznan. Kajti posebna vrednost te knjige leži v tem, da na argumentirani način prikaže razvojnost slovenskega vprašanja in opozori na tisto rdečo nit, ki se vleče skozi našo zgodovino, odkar smo se politično zavedli. Zlasti naslednja poglavja so zanimiva: Sto dvajset let programa Zedinjene Slovenije, Ob stoletnici SLOV. NARODA in taborov, Ob 25 letnici OF ter Izvirna suverenost republik.

Ta druga knjiga z navajanimi citati in razlago ter povezavo kaže, kolikšen vpliv je imela v domovini prva dr Žebotova knjiga. Gotovo ni iz trte zvita trditev, da je ena Žebotova knjiga bolj vplivala na domovino kot dvajsetletno delo (ali nedelo) vse slovenske emigracije, pa če je ta trditev Žebotovim političnim nasprotnikom všeč ali ne. Tembolj, ker je bila objavljena ob tako ugod-

nem času. Poleg tega ta druga knjiga nesporno priča, če jo primerjam s prvo knjigo, da je bil dr Žebotov obisk Slovenije lani poleti zelo koristen in poučen. Njegovi zaključki in razlage so bolj gotove, njegovi pogledi so globlji. Po drugi strani pa knjiga sama priča, da je bila vsa zamera ali obsodba tistih emigrantov na račun dr Žebotovega obiska Slovenije brez osnove, ker ni avtor v ničemer menjal svojega demokratičnega prepričanja ampak samo kvalitetnejše gleda na slovensko razvojnost.

Seveda je v knjigi nekaj zaključkov ali trditev, ki utegnejo biti sporne odn. niso povsem jasne. Še vedno pogrešam ob prof. Erlichovem predlogu (str. 47) za ustanovitev podatne slovenske vlade leta 1941 pojasnila, kako bi bilo to moč vskladiti z dejstvom, da smo imeli zunaj begunsko vlado - s Slovenci v njej. Ko sem pred leti pobaral g. M. Stareta, zakaj je SLS zavrnila prof. Erlichov predlog, žal, ni imel dovolj časa, da bi pojasnil. Druga taka domneva (str. 132) je, če je res Ranković naročil masovne likvidacije na poletje 1945. Mislim, da niso bili sami slovenski stalinisti nič manj krvoželjni, in nek ameriški vir je celo trdil, da je sam Tito ustavil morijo, ko je zanj zvedel. Drži pa, da so srbski komunisti (str. 134) uporabljali OZNO za povečanje srbskega vpliva (zlasti na Hrvaškem), zaradi česar so mi nekateri demokratični in daljnovidni Srbi v tujini pred leti izrazili svojo zaskrbljenost.

Zanimiv je zaključek, da je zdaj prav Slovenija nosilka odpora do centralizma, ker da je nacionalno od vseh republik najbolj enovita in zato najbolj občuti pritisk Beograda, "ki je po svoji vsebini in oblikah močno neslovenski tudi, kadar ni namerno protislovenski". (152) Enako, da ima tudi Slovenija obširno nerazvito področje: "večji del slovenske Primorske, Notranjske, Bele krajine, Dolenjske, Urvalda, Jaloz in severovzhodne Slovenije med Dravo, Muro in Madžarsko" (str. 154). Ali navedba J. Packove ugotovitve, "da je vsaka občinska skupščina 70 do 80% obremenjena z izvajanjem nalog, ki jih nalaga federacija" (str. 157). Avtor dalje pričakuje, da naj bi slovenski statistični zavod čimprej objavil vsaj svoje podatke o tem, kaj je Slovenija doslej dala in kaj prejela" (Str. 157). tembolj, ker še vedno ni bil objavljen pregleden račun o izviri in namembah zveznih finančnih in gospodarskih manipulacij od leta 1945 naprej. O tem sta svoje dni vpraševala tako Josip Vidmar kot prof. Bičanič.

Druga Žebotova knjiga pa daje lep in podroben ter argumentirani pregled celotnega slovenskega vprašanja v dani stvarnosti - ali pa izzivajoče poučilo - tudi vsem tistim Slovencem v svob. svetu, ki še vedno žive v letu 1945 odn. enostavno ne dojamejo, za kaj dejansko danes v Sloveniji gre. Knjigo je moč dobiti v naših obmejnih knjigarnah (v Celovcu, Trstu, Gorici, Beljaku in Gradcu) za 50 avstrijskih šilingov ali 1250 laških lir. D.P.

GOVORE ENO, DELAJO DRUGO

Prejšnji mesec je bila na obisku v Jugoslaviji delegacija britanske laburistične stranke, ki jo je vodila predsednica stranke Irene White. Pred odhodom iz Zagreba za London je ga. White izjavila, da so nanjo "napravila močan vtis iskrena prizadevanja po demokratizaciji političnega in gospodarskega življenja v Jugoslaviji". Kot poroča Tanjug, je izrazila prepričanje, da je "demokratska vsebina tu zelo močna".

Britanska laburistična stranka je že večkrat poslala svoje predstavnike v Jugoslavijo in njeno levo krilo se je svoje čase zelo zanimalo za poskus delavskega samoupravljanja. Katerega socialista pa take stvari ne bi zanimalo! Nerodno je bilo pri tem le to, da britanskim laburistom - desnim ali levim - ni nikdar šlo v glavo, kako je možno uskladiti samoupravljanje z enopartijskim režimom. Ker britanski socialisti verujejo v politično demokracijo, v pluralizem idej in partij, jih jugoslovanski komunisti niso mogli nikdar prepričati o svoji iskrenosti, zlasti ne ko so vtaknili v zapor Milovana Djilasa - zaradi česar je prišlo do prekinitve stikov.

Bili so časi, ko so si jugoslovanski komunisti domišljali, da bodo zahodne socialiste in socialne demokrate lahko pretentali z ustanovitvijo Socialistične Zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, ki naj bi v Socialistični Internacionali izrinila Socialistično stranko Jugoslavije dr. Živka Topaloviča, ki se nahaja že od konca vojne v emigraciji. Ko iz tega ni bilo nič, so se jugoslovanski komunisti poskušali približati Internacionali skozi stranska vrata z vzpostavljanjem stikov s posameznimi člani internacionale - predvsem s Skandinavci, Nemci in britanskimi laburisti. Vršila se je zelo živahna izmenjava obiskov in Kardelj je nekaj časa močno blestel v Skandinaviji. Toda rezultatov, ki so si jih želeli jugoslovanski komunisti, ni bilo. Razen medsebojnih obiskov ni bilo nobenega znaka, da so se zahodni socialisti omehčali napram komunistom bodisi v svojih deželah bodisi napram onim na vzhodu.

Kar se pa britanskega političnega previranja tiče, pa je dobro poznana šala, da vkolikor nekoga ne moreš pridobiti na svojo stran, se mu - pridruži... Povabi ga na čaj, na obisk v buckinghamsko palačo, daj mu kako me daljo ali zvenceč naslov, potrepljaj ga po rami - in počakaj, da se malo postara... Imej potrpljenje. In če kaj, potem je tudi gornja izjava ge. White tipična ilustracija te britanske narave.

Seveda, vsi tega ne jemljejo za šalo in včasih postane zelo neprebavljivo, zlasti za emigrantske organizacije. Tako se je dogodilo, da se je na kongresu laburistične stranke v Blackpoolu 29. septembra lani pojavil Lazar Kuliševski, eden vodilnih jugoslovanskih komunistov, v imenu Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije - na povabilo britanske stranke. Obiskal je tudi severno Anglijo in Škotsko in na sedežu stranke v Londonu razgovarjal z Wilsonovim namestnikom Georgeom Brownom, ki je poznan kot "desni laburist" (Wilson je bil predno je postal leader stranke "levi laburist"). To povabilo in pa

dejstvo, da so bili delegati Socialistične Unije za Centralno in Vzhodno Evropo pomotoma izpregledani, ko je taista ga. White pozdravljala na kongresu delegate in povabljenih goste, je povzročila med emigrantskimi socialnimi demokrati precejšnjo burjo. Delegata Unije Vilem Bernard (bivši češki socialnodemokratski poslanec in generalni tajnik Unije) in Miloš Mladenović (član vodstva socialnodemokratske zveze Jugoslovancev izven domovine) sta sre di pozdravov, ki jih je naslavljala ga. White, vstala in kongres demonstrativno zapustila. Temu je sledila daljša korespondenca z zunanjim tajnikom laburistične stranke Gwynom Morganom, generalnim tajnikom stranke Harry Nicholasom in tajnikom Socialistične Internacionalne Carthyjem, iz katere je bilo razvidno, da se v politiki britanske laburistične stranke ni ničesar izpremenilo. V svojem pismu pravi Gwyn Morgan med drugim:

"Nacionalni izvršni odbor Laburistične Stranke je popolnoma obveščen o karakterju Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije in odločitev, da se povabi predstavnike Socialistične zveze na letošnjo konferenco laburistične stranke je bila sprejeta od izvršnega odbora s popolnim poznavanjem osnovne razlike v naravi in sestavi Socialistične zveze v primeri z našo laburistično stranko in ostalimi socialnodemokratskimi strankami. Naše vabilo ne predstavlja sprejemanje politike in aktivnosti Socialistične zveze, ampak samo znak našega prepričanja v vrednost vzajemnosti stikov in odprte debate." Morgan je tudi pojasnil, da medtem ko so bili člani Internacionalne pozdravljeni na kongresu kot "bratski delegati", so bili gosti - kot npr. Kuliševski - pozdravljeni kot "prijateljski delegati", medtem ko je bil pozdrav predstavnikom Unije izpuščen, ker Unija ni obvestila predsedstvo kongresa, da se ga bodo njeni delegati udeležili.

S tem je bila afera končana, a na kongresu Socialistične Internacionalne v Londonu, ki se je vršil od 10. do 20. junija letos, sta imela daljše govore dr. Topalović in njegova žena Milica Djurić-Topalović. Kot predstavniki Socialistične stranke Jugoslavije in Socialnodemokratske zveze Jugoslovancev izven domovine so kongresu prisostvovali tudi Marko Milunović in Dušan Dutina iz Švedske in Jovan Jovanović, Miloš Mladenović in Uroš Soskić iz Anglije. Jugoslovanski delegati so imeli tudi dvourni razgovor s predsednikom odbora za mednarodne veze britanske laburistične stranke, bivšim ministrom Walterjem Padleyem. V dvorani kongresa pa je odmevalo Topalovičevo opozorilo: Mi smo danes v emigraciji kot žrtve zaupanja v komunistično bratstvo in tovarštvo. Opraviti imamo z nasprotniki, ki govorijo eno, a delajo drugo!

NAJ PLAČA, KDOR MORE!

"... Če se človek ozre, vidi, da kljub tegobam že dolgo nismo več družba siromakov. Po naših ulicah pobrenčajo mercedesi, volve in peugeoti, siromaki se ne vozijo tako; v naših veleblagovnicah lahko naročamo pravi škotski ballantines, zgradili smo že lepo število lepih uradov; majhni kot smo, zmoremo vzdrževati dvoje profesionalnih nogometnih moštev, lahko kulturno posedamo v modernih snackbarih, lahko kulturno pijemo, kulturno jemo, kulturno dopustujemo in kulturno sprejemamo tuje goste, kar vse je prav in razveseljivo. Toda zakaj bi morali prav tedaj začutiti, da smo družba siromašnih, ko nas udari nesreča in moramo v bolnišnico?" se vprašuje znani slovenski karikaturist in satirist Milan Maver v svoji stalni rubriki "Pismo mojemu poslancu" v sobotnih prilogah ljubljanskega DELA.

A kaka nesreča nas udari, ko moramo v bolnišnico? ... Včasih zmanjka celo pižam in leži bolnik v postelji brez hlače. Otroške plenice režejo iz starega perila. V kuhinji vise stare spodnje hlače namesto brisače. Postelje škripajo na mile viže. Strežnice vlačijo težke cule umazanega perila - in bolnike - po izgledanih stopnicah navzdol in navzgor. Rentgenski aparati, ki niso samo zastareli, ampak tudi zdravju škodljivi, so še vedno v uporabi. Klimatska zdravišča so prepuščena tujim državljanom in Slovencem, zaposlenim v tujini, ki jih tja pošilja na zdravljenje tuje socialno zavarovanje! Manjka denarja za povoje, zavodi za zdravstveno zavarovanje pa se bodisi branijo poravnati bolniške račune ali pa plačila zavlačujejo. Mizer na plača bolniškega osebja in odhajanje zdravnikov na tuje...

"Četrto stoletja že imamo dve vrsti bolnikov," zatrjuje Milan Maver, "bolj zaslužne in manj zaslužne, s sodobnim zdravstvenim standardom in z avstroogrskim... Kakšen dosleden humanizem pa je to, če so si vidnejši tovariši uredili zdravstveni problem zase drugače kot za druge? Ne oponašam jim tega, tudi bog je ustvaril brado najprej samemu sebi. Toda bog potem vsaj ni pozabil na brade drugih!" In predlaga: "Če z našim samoupravnim dogovarjanjem ne zmoremo zbrati dovolj sredstev za kulturnejši bolniški dan, čemu potem zavarovancu ne omogočimo, da bi si vsaj sam z dodatnim doplačilom zagotovil kulturnejšo bolniško oskrbo? Tako kot si lahko s prisluženim denarjem po lastnem prevdarku kupi dobrine, ki so mu najbolj pri srcu."

Razmišljanje o izboljšanju zdravniške službe v Sloveniji, boljših in hitrejših uslugah ter o saniranju finančnega stanja ni novoga datuma. O predlogih za uvedbo privatne prakse - poleg obstoječe zdravstvene službe - smo slišali že pred leti, ko so o neki kokretni prošnji neke doktorice razpravljali tudi pristojni mariborski organi - z negativnim rezultatom. Toda pritisk, da pride do neke rešitve, ni popustil in danes se docela resno razmišlja o uvedbi uslug, za katere bi potrošniki, ki se ne želijo postaviti v vrsto v upanju, da jih bo specialist pregledal v teku enega leta, morali plačati sami. Specialisti bi bili na razpolago po delavnem času v posebnih ambulantah, kar bi v nekem pogledu tudi izboljšalo njihov osebni dohodek. Zagovorniki tega predloga poudarjajo, da bi to dejansko samo legaliziralo že obstoječo "črno prakso", ki se vse bolj širi.

Nasprotniki take prakse se sklicujejo v prvi vrsti na načelo enake zdravstvene službe za vse državljane, v drugi pa na dejstvo, da noben zdravnik v socialistični deželi ne razpolaga z lastnimi aparaturnami, pa ga je za to nemogoče primerjati z obrtnikom, ki odpre delavnico in posluje izključno s svojim orodjem. Zdravnik, ki bi se bavil s privatno prakso, bi moral nujno uporabljati družbeno lastnino, s tem pa bi prikrajšal bolniško ustanovo za dohodek. Ne le to: kaj bi od tega imeli drugi člani bolniškega kolektiva, drugi zdravniki, ki ne bi mogli z ozirom na svoj posel opravljati privatne prakse? Nasprotniki tudi menijo, da bi od privatnega ambulantnega zdravljenja bil le majhen korak do prodajanja tudi drugih ugodnosti - boljše nego, hrano, ležišče itd., kar pa bi pri sedanjih bolniških kapacitetah šlo na račun onih, ki si take oskrbe ne bi mogli privoščiti. Vprašanje je tudi, ali je moralno po eni strani zahtevati, da državljani plačujejo prispevke za socialno zavarovanje, po drugi pa da si sami plačajo to oskrbo povrh teh prispevkov.

Trditev, da je večina zdravnikov in pacientov proti privatni praksi, je lahko docela točna, vprašanje je le, kako velika je ta večina - zlasti večina pacientov. Pri tem ne gre za nobeno načelo ali za socializem, ampak enostavno za dilemo: ali "družba" preskrbi hitrejše in boljše usluge in to ne čez leto, dve ali še več, "čim bodo na razpolago potrebna sredstva", ali pa dovoli način, po katerem oni, ki imajo denar in ki so pripravljeni plačati za usluge, financirajo svojo oskrbo in s tem pomagajo bolniškemu zavodu zbrati več sredstev za izboljšanje službe za vse. Nihče ne sili državljanov, da plačajo nekaj, na kar imajo po zakonu pravico. Toda noben zakon ne more določiti časa, v katerem je treba ali možno vse usluge, ki nekomu po zakonu pripadajo, tudi dejansko izpolniti. To zavisi predvsem od "povpraševanja", a tega je običajno na pretek povsod, kjer je zdravstvena služba "brezplačna". Tudi to je nemoralno in nenačelno.

Isto velja za zobozdravniško službo v Sloveniji. Nekateri čakajo tudi po eno leto, da pridejo na vrsto. Po drugi strani pa oni, ki se zatečejo k zobozdravniku izven svojega okoliša, imajo lahko zobe popravljene takoj, toda proti plačilu. Tudi na tem področju se postavlja zahteva po zobnih ambulantah za "samoplačnike v družbenem sektorju", ki bodo tako imeli prednost pred drugimi. Ustanovili jih bodo sedaj v Kranju, Škofji Loki in Trzinu.

DRUGA PLAT MEDALJE

V članku "40 let posledic Šestega januarja" (KT 356) navaja njegov avtor dr. Ciril Žebot kot posledice državnega udara skoraj vse nesreče, ki so zadele Jugoslavijo teh zadnjih štirideset let. Po njegovih trditvah se je kralj Aleksander znašel pred alternativo da, ali dopusti 'amputacijo' Hrvatske in Slovenije od razširjene Srbije - kar bi pomenilo razbitje skupne države Slovencev, Hrvatov in Srbov - ali pa, da sprejme federalistično ureditev te države, kakor jo je 'skrbno in mirno' pripravljala takratni ministrski predsednik države dr. Korošec. Kralj Aleksander je odklonil tako prvo kot drugo alternativo in z državnim udarom uvedel svojo osebno diktaturo brez volitev. Ta osebni kraljev režim, ki ni trajal niti polnih 32 mesecev, ker je Ustava od 3. septembra 1931 - čerudi 'oktroirana' - vrnila v politično življenje Jugoslavije volitve in na vodstvo države skoro vse prejšnje in takratne politike, med njimi tudi najvplivnejše, tako na srbski kot na slovenski in hrvaški strani, je po dr. Žebotu edini krivec za vsa zla v Jugoslaviji, ne samo za časa kraljevega življenja, temveč tudi po njegovi smrti, pa celo za dogajanja v drugi svetovni vojni pod sovražno okupacijo, kakor na primer pristop znatnega dela slovenske mladine h komunistični stranki, osnovanje OF in iz tega izhajajoče bratomorne državljanske vojne.

Ako so nesreče, ki jih dr. Žebot navaja v svojem članku, bile res posledica Šestega januarja, tedaj, da kralj ne bi izvršil državnega udara, temveč bi dopustil ali razpad skupne države ali njeno slabitev s federalizacijo in to v času, ko sta na njenih mejah naglo rastle tako fašistična kot nacistična nevarnost, bi po logiki dr. Žebota ne bilo posledic: slovenska mladina ne bi vstopala v KP. OF nikdar ne bi bila ustanovljena, niti ne bi bilo bratomorne državljanske vojne... Blagor jim, ki še morejo kaj takega verjeti!

Taki članki, kot je omenjeni dr. Žebotov, so mnogo vernejši odraz pisca samega kot pa dogodkov, ki jih opisuje. Te dogodke člankar opisuje tako ali drugače, toda resnica je drugačna.

Dr. Žebot ni samo pisec članka, o katerem je beseda. Je tudi pravnik in univerzitetni profesor v Združenih državah Amerike, katerih politična ureditev in zakoni počivajo na spoštovanju svobode posameznika in naroda, kar je simbolično izraženo z visoko postavljenim kipom Svobode pri vhodu v newyorško pristanišče. To svobodo uživa tudi dr. Žebot in ta svoboda mu dovoljuje, da piše članke in v njih trdi vse, kar hoče. Kako pa se dr. Žebot oddoljuje za svobodo, ki jo tam uživa?

Dr. Žebot mora kot pravnik vedeti, da more posameznik uživati svobodo samo v takem režimu, kjer obstoji jamstvo za vsakega državljanu, da ga nihče ne more obsoditi, če dejansko ni kriv. Zato v državah, kjer

je spoštovana svoboda posameznika, sodnik sodi na podlagi resnice, to pomeni, da jemlje v poštev vse dokaze, ki mu jih obe stranki in pa državni tožilec predložijo za sporni dogodek, kajti brez upoštevanja vseh dejstev se pri določenem dogodku ne more zanesljivo vedeti resnice o njem.

Drugače je v državah, kjer svoboda posameznika ni spoštovana. Tam sodnik ne išče resnice, ampak se trudi, da bi zadovoljil svoje politične gospodarje. Ker pa hočejo ti zelo pogosto obsodbo nedolžnega, je edina možnost, ki ostane v takem primeru sodniku, da ne vzame v poštev vseh dokazov in izpusti tiste, ki pričajo v korist obtožence. To je sodba na podlagi nepopolnih dokazov, ki se zlasti pogosto prakticira v državah pod komunističnim režimom.

Dr. Žebot, ki uživa gostoljubnost svobodne zemlje in kot pravnik zelo dobro razume, kar je tu povedal, prikazuje dogodke po svoje in jih skuša podpreti z dokazi, ki so nepopolni in pa s trditvami, ki niso dobronamerne. Zanj je vse, kar se je slabega pripetilo v Jugoslaviji po 6. januarju 1929 posledica politike kralja Aleksandra in nikogar drugega. Zanj ni bilo ne fašistične ne nacistične nevarnosti v Evropi, niti spopada te nevarnosti z demokratskimi vplivi v Jugoslaviji v času, ko je naša država, li leži na zelo nevarnem področju v Evropi in v svetu, ostajala cele mesece brez vlade. Za njega komunistična nevarnost in državljanska vojna v Sloveniji ni svetovni pojav, ki je uspel, da do danes podjarmi tretjino prebivalstva na svetu; zanj je vse to, vsaj na našem ozemlju, samo posledica Šestega januarja in politike kralja Aleksandra. Za dr. Žebota sodelovanje v vladah in v politiki Jugoslavije pred in po umoru kralja, od ljudstva voljenih in zelo vplivnih politikov, kot so bili na primer dr. Korošec, dr. Maček, dr. Stojadinović in drugi, ne nosi za te ljudi nikake odgovornosti za njihovo politično delovanje, ker je za vse kriv samo kralj Aleksander s svojim 6. januarjem. Ako bi nekdo z Marsa, Saturna ali Jupitra čital dr. Žebotov članek in po njem sodil dogodke na Zemlji v zadnjih 40 letih bi prišel do zaključka, da je glavni politični faktor na našem planetu ta čas bil jugoslovanski kralj Aleksander, od katerega je bilo odvisno vse, tudi ono, kar so počenjali njegovi nasprotniki, ne izključujoč pri tem komuniste za časa druge svetovne vojne v Jugoslaviji in posebej še v Sloveniji.

Dr. Žebotovi dokazi pa niso samo nepopolni ampak tudi netočni. Zanj so bili dr. Ivo Perović, knez Pavle in dr. Radenko Stanković (kraljevi namestniki) vsi Srbi. Res je, da je bil dr. Ivo Perović Hrvat iz severne Dalmacije in je bilo to dejstvo znano več ali manj vsakomur v Jugoslaviji.

Člankar nadalje trdi, da je postal Sokol uradna državna ustanova za "pojugaljenje" mladine. Sokolstvo

ni s poddržavljenjem pretrpelo nikake spremembe v programu in metodah, ki mu jih je dal njegov ustanovitelj Dr Miroslav Tyrš že leta 1862 in ki se jih Sokolstvo še danes drži. Slovenski Sokoli so ostali zavedni Slovenci in bili zavedni Jugoslovani. Razumem, kaj moti dr Žebota: delovanje Sokola od osnutka do danes pri vseh slovanskih narodih za razvijanje ne samo zavesti o svojem obstanku in interesih temveč tudi vsklajanje svojih interesov z interesi drugih slovanskih narodov in človečnosti sploh, kar je protivno delu šovinistov, ki v ozkogrudnem nacionalizmu mrzijo druge narode, posebej še sorodne.

Dr Žebot se ne bi smel igrati z besedo 'pleme', češ da je kralj Aleksander proglasil narode Srbov, Hrvatov in Slovencev za 'plemena' in naročil gen. Živkoviću, katerega prometni minister je bil tedaj dr Korošec, da iz teh treh 'plemen' napravi en jugoslovanski narod. Kot da je mogoče z ukazom kaj takega uresničiti! Uverjen sem, da je ogromna večina Slovencev prepričana, da imajo enako kakor Srbi in Hrvati suvereno pravico, da vsak narod s svojo večino odloča o skupni državi in da življenjskim interesom naših narodov najbolj ustreza skupna država Jugoslavija, organizirana na federativni podlagi in na načelih nedirigirane svobodne demokracije.

Sejalcev sporov in nezaupanj med narodi, posebno sosednjimi, je danes na svetu vse preveč. Geopolitični položaj vseh jugoslovanskih narodov, posebno Slovencev, je zelo nevaren, saj nas obkrožujejo Italijani, Nemci in Madžari, ki so nam vedno stregli po življenju. Kitajci s svojimi 700 milijoni morejo s sejanjem sovraštva pasti v spore in izgubiti tudi 300 milijonov ljudi, pa vendar s preostalimi milijoni nadaljevati svoje narodno življenje, a nas Slovence stokrat manjša nesreča izbriše z zemeljske površine. Samo v slogi je moč in tega se mora vsakdo od nas zavedati!

TEŽKA DEDIŠČINA

Sirčev 'NESMISEL IN SMISEL' ter Dedijerjev 'IZGUBLJENI BOJ J. V. STALINA' sta dve plati enega in istega kovanca, ki se tako nehote dopolnjujeta, čeprav nobena teh dveh plati ni cel kovanec (čista zgodovina), kar Vladimir Dedijer tudi jasno priznava. Enako dr Sirc ne opisuje splošne zgodovine, ampak z opisom lastnega doživetja prispeva k splošni sliki zgodovine te dobe.

Dedijer piše mladini, ker mora ta vedeti, ima tako pravico kot dolžnost zvedeti, preko kakšnih težav se je pomikala starejša jugoslovanska generacija v enakopravnost, neodvisnost in socializem.

Sirc posveča svoje pisanje tovarišem, ki so padli v boju proti totalitarizmu, tako desnemu kot levemu. Tudi on piše v upanju, da bo njegova knjiga na Slovenskem dobrodošla vsem tistim, ki se ne boje preteklosti in si prizadevajo za družbo, kjer bo 'enakopravnost' dobila pravo mesto. Pri tem želi pokazati na dogodkih, ki jih je sam

doživel, "kakšen nesmisel je bil, da se je nekaj ljudi domišljalo, da prav oni vedo, kako družba in gospodarstvo delujeta, in so si zato namenili preganjati vse, ki jim niso do konca pritegnili, in jih proglašati za kriminalce. Še več, domišljali so si, da smejo uničevati celo ljudi, ki niso sploh nikomur ničesar storili."

Vladimir Dedijer se približuje dogodkom, zroč iz tabora zmagovalcev, tudi nad Stalinom. Toda pripomnil bi, da se je ta boj dovršil šele po letu 1948, nikakor pa ne v teku revolucije. Sam Dedijer trdi: "Borili smo se (beri: vodili smo revolucijo) za Stalina in umirali z besedo Stalin na ustih."

Sirčevi opisi iz tabora ponižanih in premaganih so bili v glavnem pisani v zaporih, v katerih so ga zmagovalci skušali z novimi metodami prevzgojiti za 'novo družbo'.

Ob branju obeh zapisov se mi postavlja vprašanje: kdo izmed obeh taborov je danes idejni premaganec odn. zmagovalec, potem ko je bila naša povojna zgodovinska pot tlakovana s premnogimi nedolžnimi človeškimi žrtvami?

Bržkone je mladi rod, z katerega sta bili obe knjigi v glavnem pisani, poklican dati na to odgovor. In obenem je želeli, da bi obe pričevanju ponovno opozorili predvsem mlade komuniste na težko dediščino, ki jo postopoma prejema iz rok svojih očetov-starih komunistov. Res je, da ta nova garnitura ni neposredno kompromitirana, toda izvirni greh revolucionarjev v imenu Stalina je ostal še nepopravljen.

Zdi se mi, da bi bil minimalni program za poravnavo krivic sledeč:

- a) žrtvam, ki so se upale upreti stalinističnemu nasilju, vrniti čast in jim dati dostojne grobove.
- b) rehabilitirati osebe, ki so bile krivično obsojene, ter jim v danih možnostih poravnati škodo.
- c) dati popolno amnestijo vsem onim, kjerkoli že bivajo, ki so se med vojno borili za idejo, nasprotno Stalinu.
- d) ukiniti prepoved za vso slovensko literaturo, ki izhaja v svetu ne glede na idejno opredelitev. (Ali ni to nesmisel, da lahko Slovenci v tujini kupujejo na prostem trgu Dedijerjevo knjigo, dočim se Sirčeva knjiga ne sme prodajati v domovini in jo je moč nabaviti samo v zamjskih knjigarnah?)

Gornji minimalni program bi začrtal pot k narodni spravi: le-ta je nujno potrebna, če hočemo dokazati, da smo Slovenci zrel narod, saj bomo le tako lahko uspešno kljubovali negativnim pojavom. Vsem Slovincem po svetu je usoda slovenskega naroda pri srcu, - toda za vršitev dolžnosti, ki jih občutimo do svojega naroda, nam morajo biti priznane tudi pravice.

Treba je vedeti, da v sedanjih okoliščinah ne moremo pričakovati ekonomski in narodni preporod, ako ne upoštevamo naprednih slovenskih komunistov, ki imajo vso organizacijo v svojih rokah. Prav zato pa tudi od njih pričakujemo ukrepov v gornjem smislu. Slovenski narod potrebuje danes predvsem ljudi dobre volje.

Vinko LEVSTIK

KULTURA IN OMIKA

Letošnji Levstikovci nagrajenci Mladinske knjige v Ljubljani so Alenka Gerlovič (za delo "Likovni pouk otrok" v kategoriji poljudno-znanstvenih del), Janez Stanič (za knjigo "Onkraj Kremlja", ki jo je napisal, ko je bil dve leti dopisnik DELA v Sovjetski zvezi), karikaturist Božo Kos (za ilustracije v knjigi "Veliki in mali kapitan") in Smiljan Rozman (v kategoriji leposlovnih del za knjigo "Reporter Teje poroča").

Zadnjič sem poročal o novi reviji "Prostor in čas", po budo za katero je dalo kakih 60 kulturnih in znanstvenih delavcev in publicistov. Čeprav imajo v Sloveniji že tri revije - SODOBNOST, PROBLEME in DIALOGE - nobena od njih menda ni dovolj vabljliva: prva ker je nekakšno "uradno" kulturno glasilo, druga zaradi nekaterih ekskluzivnih modernističnih skupin, ki so reviji dale pečat nekakšnega "magazina", tretja pa zaradi svojega "regionalnega" značaja. DIALOGI namreč izhajajo v Mariboru.

Bog pomagaj slovenski kulturi, če je nekaj, kar je tiskano 100 km od slovenske prestolnice, "regionalno"... Vprašanje je tudi, če je dovolj Slovencev na svetu, ki bo do lahko vzdrževali kar štiri leposlovne revije. V Koprnu pa je med tem izšla prva številka še ene - pete - revije za družbeno-gospodarska vprašanja in kulturo, ki se imenuje OBALA. Z njo se kopska "Lipa" uvršča v krog slovenskih založniških podjetij, ki izdajajo tudi revije.

KNJIŽNE NOVITETE: Ameriška založba "World Publisher" je izdala zbirko slovenskih narodnih pravljic pod naslovom "Zlata ptica". Pravljice sta prevedla v angleščino Jan Dekker in Helen Lenček.

Pod pokroviteljstvom ljubljanske univerze bosta Slovenko filozofsko društvo in Društvo psihologov Slovenije začela izdajati revijo ANTHROPOS. Izhajala bo četrletno, prva številka pa bo verjetno zagledala luč sveta prihodnji mesec.

Mladinska knjiga je izdala antologijo slovenske umetne pesmi od začetka do današnjih dni. Antologijo, katere naslov je "Iz roda v rod duh išče pot", je zbral in uredil Janez Menart.

Matica srbska v Novem Sadu je prejela rokopis prvega dela leksikona jugoslovanskih pisateljev, ki bo predvidoma izšel prihodnje leto. Vseboval bo podatke o 1.250 domačih književnikih.

STIKI S TUJINO: V londonski dvorani Royal Festival Hall je 12. julija koncertirala pianistinja Dubravka Tomšič. Igrala je prvi klavirski koncert Čajkovskega. Bogo Lesković je dirigiral Royal Philharmonic Orchestra (orkester kraljevske filharmonije). Londonski kritiki so se o Tomšičevi zelo pohvalno izrazili. Koncertirala je nato tudi v Rimu.

Zgodovinar in profesor Vladimir Dedijer bo prihodnji zimski semester predaval na univerzi Massachusetts Institute of Technology (M. T. I.) o temi "Kmetje v revolucijah 20. stoletja". Dokler je bil Lyndon Johnson predsednik ZDA, Dedijer ni mogel dobiti vize zaradi udeležbe v Russellovem sodišču za ameriške zločine v Vietnamu. Sodišče je sedaj umrlo naravne smrti, ker so se ga Švedi naveličali.

Na enodnevnem obisku v Ljubljani se je mudil predsednik Fordove fundacije David Bell. Obiskal je jugoslovansko-ameriški projekt regionalnih in urbanističnih študij pri urbanističnem inštitutu Slovenije in razgovarjal s sodelavci inštituta o tem projektu.

Pariška Alliance Francaise je tudi letos organizirala v Jugoslaviji nagradno tekmovanje iz francoskega jezika za študente. Prvo od štirih nagrad je dobil Mladen Dolar, drugo na grado pa Viktorija Premzl, dijaka II. gimnazije v Ljubljani. Preživela bosta deset dni v Parizu kot gosta Alliance Francaise.

Okrog 140 pisateljev iz Italije, Švice Zahodne Nemčije, Avstrije, Francije in Jugoslavije se je udeležilo šestega srečanja pisateljev alpskih dežel v Mariboru. Srečanje je pripravil mariborski pododbor društva slovenskih pisateljev. Kot gosta sta bila prisotna tudi dva pisatelja iz Češkoslovaške. Pozdravne govore sta imela predsednik društva slovenskih pisateljev Ciril Kosmač in dr. Bratko Kreft v imenu Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Zanimivost sestanka je bila, da so se ga prvič udeležili pisatelji iz Švice, ki pišejo v retoromanskem jeziku. Občevalna jezika na srečanju sta bila slovenščina in nemščina.

FILM - TV: Zagrebški režiser Fadil Hadžić bo kmalu začel snemati celovečerni dokumentarni film "Dežela heretikov" po delih Vladimirja Dedijera "Izgubljeni boj J. V. Stalina", "Vojni dnevnik", "Ljubljena zemlja" in "Sarajevo 1914". Začeli bodo z bogomili 12. in 13. stoletja, prešli na reformacijo 16. stoletja in sočasne kmečke upore ter na takozvani narodno-osvobodilni boj (partizanski seveda) za časa druge svetovne vojne. Producent je zagrebško filmsko podjetje Jadran.

Ljubljanska televizija je na prošnjo gledalcev ponovila "Lepo Vido", eno od devetih gledaliških del dr. Josipa Vošnjaka (1834-1911). Vošnjak je bil dolga leta deželni poslanec ter soustanovitelj prvega slovenskega dnevnika SLOVENSKI NAROD.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU je v pretekli sezoni dalo 149 predstav, 102 v Italiji in 47 v Jugoslaviji. Obiskovalcev je bilo 38.792 ali povprečno 260 na predstavo (231 v Italiji).

IZ KOPANINE: Pred kratkim so v bližini Novega mesta odkrili novo bogato halštatsko gomilo. Gre verjetno za gomilo kneginje, ker vsebuje bogato bronasto okrasje, steklene bisere in jantarne jagode.

Vlada ZDA je odobrila dodatno denarno pomoč za financiranje druge faze načrta raziskovanja ilirskega naselja in

OBSTALI NA CILJU?

grobišč pri Stični. Tudi prvo fazo so financirali Američani lani na prošnjo Narodnega muzeja v Ljubljani. Le kaj bi socialistične dežele delale brez teh presnetih imperia listov?

Iz pokrajinskega muzeja v Celju so neznanci ukradli odlitek maske, ki predstavlja Bacchusa. Original, katerega so našli na Lavi blizu Celja, je na Dunaju. Izvira iz prvega stoletja. Kar se pa tatvin dragocenih predmetov tiče, pa je to nasploh zelo razširjena praksa - zlasti iz cerkev. Ti predmeti potem najdejo svojo pot v tujino.

V starem delu Ohrida so izkopali zgodnjekrščansko ba ziliko, ki datira verjetno iz konca 5. ali začetka 6. stoletja. Do odkritja je prišlo po naključju pri opravljanju gradbenih del.

ŠOLSTVO: Akademski svet Akademije za likovno umetnost v Ljubljani je izvolil za novega rektorja Gabrije la Stupico, za prorektorja pa Franceta Miheliča.

Tkzv. slovenski izvršni svet (vlada) je sprejel predlog zakona o nostrifikaciji v tujini pridobljenih spričeval. Za kon določa organ, ki bo nostrificiral spričevala in postopek za nostrifikacijo ter priznanje posameznih letnikov, razredov, semestrov in izpitov opravljenih v tujini.

OBLETNICE: Slovenska gimnazija v Kočevju proslavlja svojo 50-letnico. Ustanovljena je bila sicer že leta 1872, toda učni jezik na njej je bil nemški. V l. 1918/19 je bila ukinjena višja nemška gimnazija, nižji klasični razredi pa so bili ukinjeni postopoma. Prva slovenska matura na gimnaziji je bila leta 1927.

50-letnico umetniškega delovanja je pred kratkim praznoval baritonist ljubljanske opere Vekoslav Janko. Karijero je začel kot dramski igralec v Mariboru, pod Betetto vim vplivom pa je prešel v ljubljansko Opero, kjer je odpel kakih 200 različnih baritonskih vlog.

Moderna galerija v Ljubljani pripravlja za 100-letnico slikarja Jakopiča novembra letos retrospektivno razstavo njegovih del. Želi narediti tudi popis vseh njegovih del in prosi lastnike slik naj ji pošljejo naslove takih del.

Šestdeseto leto je izpolnil dr. Vilko Novak, predstojnik stolice za etnologijo na filozofski fakulteti v Ljubljani. Kot Prekmurec se je večinoma zanimal za običaje tamkajšnjih Slovencev, toda služba v Kranju in Ljubljani ga je pripeljala tudi med Gorenjce, pa je tako napisal več razprav o njihovi živinoreji in planšarstvu. Njegovo poglobljeno delo je "Slovenska ljudska kultura".

POKOJNI: Umril je dramski igralec Stane Česnik, član Slovenskega narodnega gledališča. Karijero je začel leta 1935 v Operi kot član zboru, ko je bil star 20 let.

QFFSET: Časopisno in grafično podjetje DELO je od za hodnonemske tvrdke MAN iz Augsburga kupilo petčlensko offset barvno rotacijo. Novi stroj bo omogočil, da bodo nekatere publikacije hiše DELO (Tovariš, Avto, Stop, Zvitorepec in Naša Žena) z novim letom postale barvno privlačnejše.

SPECTATOR

V KLICU TRIGLAVA večkrat omenjamo slovenskega karikaturista in satirista Milana Maverja in njegovo pisanje v ljubljanskem DELU. Ne zanima nas, ali je komunist, član Zveze Komunistov, ali "nepartijec". Zanima nas njegovo pisanje, njegovi nedogmatski pogledi na domače probleme, njegovo poznavanje sveta preko slovenskega in ideološkega plota in njegova zavzetost za reševanje problemov. Njega bi mogli dati za primer številnim emigrantskim Tomažem, ki evolucije mišljenja doma niti ne poznajo niti ne priznavajo.

Topot bi radi povzeli nekaj misli iz njegovega "Pisma mojemu poslancu" iz sobotne priloge DELA 12. julija t.l.

Dopustujem v senci pod borovci in gledam sinjo gladi no pod seboj... In ko tako ves zadovoljen posedam in vrtim gumb radijskega sprejemnika, nenadoma zaslišim vznemirjeno nabrekli glas napovedovalke radia Tirane. Oddaja za zavedne Francoze. Če ne bi vseokrog sijalo pri jazno sonce in če ne bi v vodi brezskrbno čofotali otroci, bi človek pomislil, da se je na naši ubogi planet zgrudilo nekaj usodnega. S tolikšno zagnanostjo je v tem spokojnem trenutku razlagala Francozom vse pregrehe revizioni zma... O mizerija! Ali v Tirani tačas ne sije sonce, pomislim? Ali pa je nasršena devica prepričana, da zato sonce ne sije tudi nikjer drugod? Revizionizem in marksizem-leninizem, pa spet revizionizem in marksizem in revizionizem in leninizem in... Vsak tretji marksizem-leninizem je podkrepljen še s pridevnikom "znanstveni", vsak drugi revizionizem pa z "izdajalski", "samozvani", "korumpirani" in kar je še podobno nesimpatičnega, da lahko manj izobraženi že po barvi glasu ugane, kdaj se je treba pokrižati in kdaj pljuniti. Kakšen bankrot znanstvene misli!...

Seveda, spominjam se časov, ko marksizem tudi pri nas ni bil samo veda za razvozlanje družbenih in ekonomskih zakonitosti... Če so se npr. zbrali sprevodniki na strokoven posvet, kako uspešneje zapirati vrata in ročnejše luknjati vozne listke, se je gotovo našel kdo, ki je bil prepričan, da je treba novi način luknjanja in odpiranja utemeljiti vsaj s skromnim citatom iz Marksove zakladnice...

Ko bi mogel, bi povprašal prizadevno profesorico (iz Tirane) ... ali za družbene in ekonomske vede ne velja nenehni zakon evolucije?... Če ne, potem ne potrebujemo več nobenih ekonomistov ne sociologov ne politologov... Nevšečno je le to, da se dobršen del človeštva ne meni za tiste, ki so obstali. Obstali na cilju. Samoza dovoljni in vsevedni. Z zbranimi deli, katero najmlajše je staro že 50 let. Z demoralizirano znanstveno mislijo, ki hodi le še na parade, strumno in v koraku. Zares ne vem, kako se bodo zmenili, če bo nekoč vendarle treba naprej. Težko bo obdržati vodilno vlogo - od zadaj...

29. julija je bilo objavljeno sporočilo o pogovorih, ki jih je imel v Bonnu jugoslovanski sekretar za zunanje zadeve Tepavac z zahodno-nemškim zunanjim ministrom Willyjem Brandtom. Ti pogovori so bili toliko važnejši, ker se zahodna Nemčija trudi, da si odpre vrata v vzhodno Evropo in s tem izolira Ulbrichtov režim. Poleg mednarodnih evropskih in svetovnih problemov - problemov evropske varnosti, neuvrščенosti in prebroditve socialnih in gospodarskih problemov razvoja v drugih delih sveta - sta se Tepavac in Brandt razgovarjala tudi o medsebojnih odnosih.

V Zahodni Nemčiji domuje in deluje cela vrsta ustaških organizacij, ki se bavi s teroristično dejavnostjo proti jugoslovanskim predstavništvom in pošilja diverzante tudi v Jugoslavijo, kjer podstavljajo bombe na železniške postaje (kot npr. v Beogradu), v kinematografe (enako v Beogradu), v občinska poslopja (kot npr. v Kninu) itd. Vrhunec pa je bil dosežen z nedavnim napadom hrvatskega emigrantja Djole na šefa jugoslovanske vojne misije v Berlinu Kolendića, katerega je ustrelil v glavo in noge. Znano je tudi, da je bilo v zadnjih nekaj letih več napadov na titovska predstavništva - trgovinsko misijo in konzulate - v Zahodni Nemčiji. O tem, da Titova Udba ni ostajala ustašem dolžna, smo poročali obširno tudi pred kratkim. Sporočilo o razgovorih Tepavac-Brandt zato pravi, da sta se oba ministra sporazumela, da "je treba čim prej skleniti sporazum o izročanju in medsebojni pravni pomoči med državama... V tej zvezi sta obravnavala tudi nasilja, ki so jih pripravljali ali so se zgodila v zadnjem času in ki otežujejo zahodnonemško-jugoslovanske odnose. Vladi sta trdno odločeni, da bosta po veljavnih zakonih preprečevali teroristična dejanja vsake vrste ter preganjali in kaznovali njihove storilce."

Na tiskovni konferenci v Bonnu je Tepavac enako govoril o teroristični dejavnosti in to v zvezi z jugoslovanskimi delavci v Zahodni Nemčiji, katerih število cenijo na 240.000, točno pa nihče ne ve. "Ta emigracija ne more strmoglaviti ali motiti našega režima," je rekel Tepavac, "lahko pa moti odnose med Jugoslavijo in ZR Nemčijo." V čigavo škodo ni povedal, toda docela jasno je, da bo Jugoslavija z veseljem sodelovala z ZR Nemčijo, pa če obstojajo tam teroristi ali ne. Vzrok je v veliki gospodarski navezanosti Jugoslavije na Nemčijo in preko nje na Evropsko gospodarsko skupnost (EGS - "Skupni Trg"). Trgovinski primanjkljaj Jugoslavije z državami EGS se stalno veča. Lani je znašal 348 milijonov dolarjev, v prvem polletju letos pa je že znašal 184 milijonov ali 33 milijonov več kot v istem obdobju lani. Čeprav se je letos jugoslovanski izvoz v države EGS povečal za 23% (v vrednosti 210 milijonov dolarjev), se je uvoz povečal za isti odstotek (v vrednosti 394 milijonov dolarjev). Pasiva v plačilni bilanci z Zahodno Nemčijo se je povečala od 65 milijonov dolarjev v 1.1967 na 100 milijonov dolarjev lani. Na tiskovni konferenci je Tepavac šel celo tako daleč, da je izjavil, da bi bilo v korist plačilni bilanci tudi vlaganje zahodnonemškega privatega kapitala v jugoslovanska podjetja.

Brandt je sprejel povabilo, da obišče Jugoslavijo.

Prihodnji mesec bodo v Beogradu sodili Milenku Hrkaču, ki je za ustaški račun podtaknil mine v beograjskem kinu "20.oktobar" in v garderobi beograjske železniške postaje. Pri tem je bil ubit en delavec, ena študentka je izgubila obe nogi, ranjenih pa je bilo preko sto ljudi. Hrkačev sodelavec Ante Penavić, ki se nahaja v zahodni Nemčiji, je sedaj predmet pogajanj med Beogradom in Bonnomo za njegovo izročitev. Trenutno ne obstoja pogodba o izročitvah med obema državama, toda vkolikor jugoslovanske oblasti ne bodo predložile konkretnih dokazov za Penavićevu soudeležbo v omenjenih atentatih, do izročitve verjetno niti ne bo prišlo.

11. julija je beograjsko okrožno sodišče obsodilo na štiri leta strogega zapore duhovnika Janka Stanića in na eno in pol leta strogega zapore študenta teologije Aleksandra Pipilevskega zaradi "vohunstva v prid neke zahodne dežele". Janko Stanić je bil obtožen, da je za časa svojih obiskov v Italiji vzpostavil zvezo s tržaškim pravoslavnim duhovnikom Dragoljubom Vurdeljo in na njegov "ukaz" organiziral vohunsko mrežo v domovini, v katero je vpletel Pipilevskega kot kurirja med njim in Vurdeljo. Stanićev branilec je obtožbo ovrgel, češ, da je šlo za informacije o notranjih zadevah pravoslavne Cerkve in za korespondenco med "božjimi pastirji", od katerih eden - Vurdelja - živi v Italiji. Javni tožilec je vložil obtožnico tudi proti bivšemu cariniku na Jesenicah Jovici Stevliću, ki je z obtoženima in Vurdeljo širil emigrantska časopisa SLOBODA in SRPSKA BORBA ter publikacijo "Pravoslavna Cerkev brez vodstva". Ker zaenkrat oblasti še ne vedo, kje je Stevlić, ga bodo aretirali, ko ga bodo našli - če ni že pobegnil preko meje.

Beograjska UDBA je sploh zelo zaposlena z vsemi možnimi vidnimi in nevidnimi sovražniki. Beograjsko okrožno sodišče je 29. julija obsodilo tudi "zborase" Milico Marini na tri in pol leta strogega zapore, Rajka Prodanovića na dve in pol leta in Milorada Lukića na dve leti strogega zapore "zaradi sovražne dejavnosti proti Jugoslaviji" in pri padnosti emigrantski ljotičevski organizaciji "Zbor" s sedežem v Münchenu. Obtožnica trdi, da sta Lukić in Prodanović "s skrivnimi in šifriranimi pismi" vzdrževala zvezo z ljotičevskim voditeljem v Münchenu Dušanom Radovićem. Obveščala sta ga o razmerah v državi "in si prizadevala, da bi za članstvo v "Zboru" zaslužila čimveč jugoslovanskih državljanov". Zvezo je vzdrževala Milica Marin, katero so že januarja aretirali na mejnem prehodu na Jesenicah, ko je nesla s seboj "sovražno propagando". Vsi se bodo pritožili proti višini kazni - tudi javni tožilec...

Poslanec republiškega zbora skupščine Slovenije Cene Matičič je prosil slovenski izvršni svet (vlado), da mu podrobneje razloži svoje mnenje o odnosih in stikih med deželno vlado Koroške in izvršnim svetom Slovenije, zlasti kar se tiče položaja slovenske manjšine na Koroškem. Dejal je, da ga posebno zanimajo rezultati zadnjega obiska delegacije izvršnega sveta na Koroškem, ker je o tem bral nekoliko nasprotujoča si poročila v avstrijskem in manjšinskem tisku. Na to vprašanje je 16. julija odgovoril na seji slovenske skupščine član izvršnega sveta Bojan Lubej.

Lubej je dejal, da so se meddržavni odnosi z Avstrijo v zadnjih letih vsestransko razvijali. K temu je mnogo pripomogla odprta meja in nenehni stiki prebivalstva in političnih predstavništev z obeh strani meje, ki pogojujejo vzdušje večjega medsebojnega razumevanja in strpnosti. Stiki med izvršnim svetom Slovenije in koroško deželno vlado prispevajo k nadaljnjemu utrjevanju take politične usmeritve. Ti stiki niso samo vpludnostnega značaja, ampak so vse bolj delovni in konkretni razgovori o aktualnih vprašanjih v odnosih med Slovenijo in Koroško. Prizadevanja gredo predvsem v tej smeri:

- da z nadaljnjimi pobudami in predlogi za sproščanje in poenostavitev obmejnega in blagovnega prometa utrjujemo institucijo odprte meje;

- da nadalje razvijamo gospodarsko sodelovanje, še posebej v okviru (predlaganih) obmejnih blagovnih in obstoječih sejamskih sporazumov, da razvijamo industrijsko kooperacijo, turistično sodelovanje in obravnavo problematike prometnih zvez;

- da pospešujemo kulturno-prosvetno, znanstveno in tehnično sodelovanje in izmenjavo z našimi sosedi in ne nazadnje,

- da razpravljamo o položaju koroških Slovencev in odprtih vprašanjih izvajanja manjšinskih določil avstrijske državne pogodbe.

Dejstvo je, da je še vrsta življenjskih vprašanj slovenske manjšine na Koroškem, ki čakajo na pozitivno rešitev. Prizadevamo si, je rekel Lubej, da bi tudi s svoje strani prispevali k vsestranskemu razvoju slovenske narodne skupnosti na Koroškem, zato je v stikih s predstavniki Koroške vprašanje koroških Slovencev stalno prisotno odprto vprašanje. Naša prizadevanja so bila in bodo tudi v bodoče usmerjena k zagotovitvi doslednega in celotnega izvajanja sedmega člena avstrijske državne pogodbe.

Lubej je dejal, da so predstavniki izvršnega sveta Slovenije in koroške deželne vlade v Celovcu, 27. in 28. maja letos, podrobno in obširno razpravljali o vprašanju slovenske manjšine na Koroškem. Z zadovoljstvom so ugotovili nekatere ukrepe koroške deželne vlade kot je uredba o uvajanju slovenščine v deželne urade in obsodbo nedavnih šovinističnih ekscesov. Poudarili so pa tudi, da ostajajo še vedno odprta vprašanja iz člena 7. avstrijske državne pogodbe, ki jih bo treba rešiti. Zavzeli so se za stalno podporo za kulturno in izobraževalno dejavnost slovenske manjšine in njenih organizacij, za uvedbo dvojezičnih krajevnih napisov na dvojezičnem območju Koroške in za razširitev možnosti uporabe slovenščine kot drugega uradnega jezika v javnih in državnih ustanovah in narodnostno mešanih področjih Koroške. Načeli so tu-

di vprašanje graditve lastnega poslopja za slovensko gimnazijo v Celovcu in za priznanje javnosti slovenske kmetijske šole v Podravljah.

Delegacija koroške deželne vlade nam je zagotovila, je rekel Lubej, da koroška deželna vlada želi enakopravnost vseh državljanov Koroške in da bo uresničevala določila 7. člena državne pogodbe ne le po črki, temveč tudi v duhu te pogodbe. Nadaljevali bodo s prakso dogovarjanja in posvetovanj deželne vlade z obema organizacijama koroških Slovencev o vprašanjih, ki se tičejo narodnostne problematike na Koroškem.

Lubej je dejal, da kakršnakoli oblika tkzv. "ugotavljanja" manjšine ne more biti izhodišče za uveljavljanje manjšinske politike. To odločno odklanjamo, ker smo prepričani, da je mogoče res svobodno nacionalno opredeljevanje samo ob ustreznih pogojih, ki jih lahko oceni in sprejema le manjšina sama, koroški Slovenci kot naš narodni del, kakor tudi slovenski narod kot celota. Samo v takih pogojih bi bilo nacionalno opredeljevanje vredno svojega poimenovanja; vse drugo je lahko le pritisk in prisila, ne pa svobodna odločitev v svobodnih pogojih.

APOLLO - 11

Prva človeka na Luni sta močno navdušila Jugoslovane. Jugoslovanska televizija je prenašala vse oddaje poleta Apollo-11. Ljubljanska RTV je deset minut pred prenosom prvega sprehoda po Luni sprožila budilko, ki je zbudila vse one, ki so med tem zaspali pri odprtih televizorjih. Časopisi so bili polni poročil, slik in komentarjev, ki so brenkali na splošno človeške strune, poudarjajoč velik podvig človeštva. V svojih poročilih iz Moskve pa so se narahlo ponorčevali iz uradne sovjetske zavisti in skopega poročanja.

"Tudi mi imamo neposredne stike z Luno," je skromno pripomnil PAVLIHA, "saj nas večkrat trka."

MEDVEDJA NAGRADA

Film "Zgodnja dela" Želimirja Žitnika je dobil 6. julija najvišjo nagrado, Zlatega medveda, na filmskem festivalu v zahodnem Berlinu. Pred tem je okrožno sodišče v Beogradu razsodilo, da film sicer res "izkrivlja našo stvarnost", a da ne more škoditi ugledu socialistične Jugoslavije, ker je preveč znana v svetu. Zato je zavrnilo zahtevo okrožnega tožilca, naj bi film prepovedali. Tožilec se je pritožil na vrhovno sodišče Srbije, a tudi tam ni uspel. Film je zmes erotike in politične satire na račun režimskega megalomanstva v prvih povojnih letih.

AKROBACIJE NAD LJUBLJANO: Jugoslovansko vo-

jaško letalstvo uporablja bivše ljubljansko letališče v Polju za vaje novih pilotov. Pri tem pa povzroča tak hrup, da se ljudje iz Most in Polja močno pritožujejo. Odbor slovenske republiške skupščine je 14. julija ugotovil, da je treba prebivalstvo zaščititi. Toda javno ni še nihče vprašal, ali je sploh primerno, da se vojaški letalci vadijo v samem predmestju Ljubljane, kjer je domala vsa okolica letališča zazidana in lahko pride do grde nesreče.

GOSPODARSTVO: Nelikvidnost gospodarskih podjetij postaja resen gospodarski in politični problem. Medsebojni dolgovni se ne poravnava, ali pa se poravnava z velikimi zamudami. Nekatere brezvestna podjetja uporablja na tuj račun pridobljena sredstva celo za reprodukcijo, investicije itd. Podjetja-upniki tako ostajajo brez tekočih sredstev in ne morejo izplačevati niti plač, čeprav so na papirju visoko aktivna. Banke blokirajo žiro račune vsem, ki nimajo dovolj tekočih sredstev in tako se je recimo v prvem četrtletju dogodilo, da 136 zagrebških podjetij s skoro 100.000 delavci ni moglo nikdar izplačevati osebnih dohodkov ob pravem času. Jasno je, da to povzroča veliko nezadovoljstvo med delavci.

Obiski predstavnikov jugoslovanskih bank v Zahodni Nemčiji, Italiji, Franciji, Nizozemski, Belgiji in Veliki Britaniji so dovedli do tega, da bo prišlo prihodnji mesec v Washingtonu do ustanovne skupščine Mednarodne investicijske korporacije za Jugoslavijo, ki bo igrala vlogo posrednika med jugoslovanskim gospodarstvom in industrijskimi ter turističnimi korporacijami na Zahodu, ki so pripravljene sodelovati pri razvoju jugoslovanskega gospodarstva na temelju jugoslovanskih predpisov o skupnem vlaganju.

V debati o vzrokih sedanje nestabilnosti v jugoslovanskem gospodarstvu, ki se je vršila v zveznem gospodarskem zboru, je Anton Petkovšek govoril o neekonomskem trošenju denarja pri delu prebivalstva. Ugotovil je, da "imamo praktično hipertrofijo (?) počitniških hišic, luksuznih avtomobilov in drugih stvari, ki so, če to primerjamo s prebivalstvom nekaterih zahodnih držav, dosti številnejše in po tem, koliko pride take potrošnje na del prebivalstva, bolj poudarjene". To ni nezakonito, toda za gospodarstvo docela izgubljeno. "Vprašanje je," je rekel Petkovšek, "ali ne bi bil že čas, da razmislimo, če bi podjetja lahko v obliki nekakšnih delnic, vrednostnih papirjev, vključila del teh denarnih, mrtvo investiranih sredstev v svojo kapitalno krepitev. Tu ne bi bilo treba posnemati zahodne prakse, ker imamo vse možnosti za nadzorovanje vlog, dobička, pa tudi za to, da preprečimo kapitalizacijo itd."

Novomeška tovarna ravnega stekla INIS ni nikoli dobro stekla, ker je imela grde težave s talnimi pečmi, do bavljenimi iz Poljske, in ker se je pokazalo, da gospodarski računi niso bili točni. Čeprav še nova, je tovarna prišla v stečaj in je bila prodana na dražbi za 835 milijonov starih dinarjev Kreditni banki in hranilnici Ljubljana.

"Letališče Otopeni je od mesta (Bukarešte) oddaljeno le nekaj več kot deset kilometrov, toda neskončna kolona avtomobilov je potrebovala debelo uro, da je prišla do Nixonove rezidence. Na ulicah je bilo več sto tisoč meščanov, ki so ameriškega predsednika izredno toplo pozdravljali. Trikrat se je morala kolona ustaviti, ker je množica prebila kordone in zatrpala cesto... Kljub uradnemu poudarjanju, da je konec koncev takle obisk normalna stvar, je vendar - celo v istih krogih nemogoče skriti zadovoljstvo spriče tega obiska, ki je za romunske politike nedvomno velik uspeh in dokaz uspelega romunskega prodiranja v svet."

Tako je poročal moj soimenjak Janez Stanič iz Bukarešte za ljubljansko DELO.

"Ali bo predsednik ZDA Nixon obiskal Jugoslavijo?" je vprašal tuj dopisnik zveznega sekretarja za zunanje zadeve Mirka Tepavca na tiskovni konferenci v Bonnu.

"To se bo zgodilo pozneje," je vsevedno in obenem upopoldneno odgovoril Tepavac. "Dobro ga bomo sprejeli, kakor bi sprejeli tudi vsakega drugega državnika, ki prihaja k nam z dobrimi nameni." Nedvomno: Brežneva že dolgo ni bilo v Beogradu.

Par stvari mi prihaja ob tem na misel. Zelo enostavne in očitne stvari, za katere ni potrebno nobene posebne politične razgledanosti.

Kako je mogoče, da je v prestolnici "socialistične" države več sto tisoč meščanov "izredno toplo" pozdravljalo šefa "imperializma", o katerem so komunistov usta polna noč in dan? Človek bi pričakoval, da bo po vsem zveplu in gnojnicu, ki jo komunisti dnevno zlivajo na ameriško politično vodstvo, Nixon pozdravljen z gnilimi jajci in zrelimi paradizniki ali celo kakim atentatom. Malo je verjetno, da so bili ljudje po utrjeni praksi v Vzhodni Evropi (tudi pri nas precej let po vojni) nagnani na ulice, da na "spontan način" pozdravijo režimskega gosta. To bi bilo v slučaju "šefa imperializma" celo proti interesom vodilne klike, da provokacije Sovjetov niti ne omenim.

Razlog je jase: Komunisti vodijo politiko, ki nima nobene organske zveze s čustvi naroda in njegovo naravno politično inteligenco. "Romunsko prodiranje v svet" zveni kot da bi imel romunski narod zares neke težave, da bi ga sprejeli v družini narodov. Toda vkolikor so težave, so težave, ki jih za Romune povzročajo komunisti sami - enako kot jih povzročajo povsod, kjer so na vladi. Narodi tebe dežel imajo zaradi svojih režimov težave, da "prodirajo" v svet. Na oblasti imajo pametnjakoviče, ki s svojo politiko ustvarjajo v svetu nezaupanje do teh narodov.

Kar se pa Jugoslavije tiče, njena zunanja politika za-sluzi prezir in ignoriranje. Po vetru, to je njena parola. V svojem najnovjšem govoru v Skopju 2. avgusta je Tito še enkrat obrnil plašč in apeliral na ljudi, da pozabijo, kar se je zgodilo na Češkoslovaškem. Da se znova pobratimo z agresorji. Principielnost je le za naivne!

IVAN STANIČ

Pisma uredniku

1. DECEMBER IN ZGODOVINA

Uredniku Klica Triglava.

Razumem težavo g. Riglerja (KT 362), ko nima na razpolago zgodovinskih virov, s katerimi bi mogel avtoritativneje poseči v polemiko o zedinjenju leta 1918. in na njihovi osnovi podkrepiti svoje mnenje. Toda to ga ne opravičuje, da potem navaja samo Bogatajev vir, ki mu je bil na razpolago, tem manj, ker Bogataj gotovo ni bil kakšna zgodovinoslovna avtoriteta. Rekel bi: kadar ni na razpolago dovolj močnih virov, je bolje molčati kot pa navajati virov drugega ali tretjega razreda. Ali rečeno nekoliko grobo: Ne morete na primer resno razpravljati o bibličnih vprašanjih, če se zatečete pri tem k navajanju poljudno-šolske izdaje "Zgodb sv. Pisma" - po možnosti s slikami...

I. TIČ

KAPETAN JOVAN DEROK

Uredniku Klica Triglava.

Pišem življenjepis mojega brata kapetana Jovana V. Deroka, ki je bil ubit novembra 1941. leta v operacijah pri Kraljevu v Srbiji.

Bil je častnik iz 56. razreda Nižje šole Vojne Akademije, v katero je vstopil leta 1928. iz ljubljanske realke. Mi smo tedaj živeli v Kamniku, kjer je bil naš oče, polkovnik, upravnik smodnišnice.

V kolikor mi je znano, je kapetan Derok takoj po okupaciji Jugoslavije leta 1941 stopil v zvezo s slovenskim podtalnim gibanjem. Toda doslej še nisem uspel priti do vseh podrobnosti. Zato se obračam na Vas za pomoč.

Zelet bi, da vključuje življenjepis kapetana Deroka njegovo življenje v mirni dobi in njegovo delo za časa vojne. Zato prosim vse Slovence, ki so ga poznali ali pa kaj vedo o njem, da mi pošljejo podatke odnosno opišejo dogodivščine. Vsem se že v naprej zahvalim za pomoč in bom temu tudi dal priznanja v svoji knjigi.

MILAN V. DEROK
Box 4902 G.P.O.
SYDNEY, N.S.W. 2001
Australia

ZAKAJ JE FRČAL GOŠNJAK

Uredniku Klica Triglava.

Dvoje vaših poročil (KT 360 + 361) o krizi v Jugosl. armiji in odstranitvi Gošnjaka, Hamovića & Co., je gotovo točna v tem, da je bil obrambni načrt Jugoslavije slabo pripravljen. Toda eden od vzrokov, o katerem pa nihče ni po ročal, je tudi bil, da je operacijski načrt predvideval prepustitev Slovenije napadalcu brez boja in umik na južno-vzhodne meje Slovenije. Ko so Slovenci to odkrili, so bili

kajpak besni in je tudi to zapečatilo usodo generalov. Kot je znano je Tito pred časom naročil generalštabu, izdelati obrambni načrt v primeru napada z zapadne strani. Nisem mogel ugotoviti, ali je Tito vedel za prepustitev Slovenije brez boja ali ne. Gotovo je, da je v vsakem primeru moral biti grešni kozel nekdo drugi - dasi je bila severna meja proti Madžarski odprta z vednostjo Tita.

I. F. P.

MILOVAN DJILAS

Uredniku Klica Triglava.

Legalno, moralno, formalno in idejno vzeto ima seveda T. R. prav (KT 361). Toda politično vzeto ne pride mo s takim stališčem nikamor. Kaj mora pri nas res vse vedno iti na nož? Mar se res ne moremo ničesar naučiti od drugih: vzemite spravo v ameriški državljanski vojni. Z iskanjem krivcev upora in še bolj z njihovo obsodbo ne bi bile nikdar zacekljene rane državljanske vojne. Ali: mar niso Angleži 'upornika' Nkrumo, 'morilca' Makarioša in 'terorista' Keniato poklicali na prestole iz ječe in pregnanstva, ne da bi postavljali vprašanje o krivdi?

Če nadaljujemo z obtoževanjem in iskanjem krivcev v nedogled, če niti nismo pripravljeni vzeti v poštev Djilasove obsodbe samega sebe in režima, kar je v neki meri znak obžalovanja, potem je noro pričakovati kakršnokoli spravo ali pomirjenje, ker potem tudi nasprotni ekstremisti nadaljujejo z istimi metodami. In kje je potem mera, po kateri meriti krivdo? Ali niso mar potem krivi tudi vsi tisti, ki so z moralno ali tvorno podporo podpirali revolucijo, spravili revolucionarje na oblast in s tem sankcionirali masovne zločine?

Kar zamislite se v dilemo, pred katero stojte potem tiste nove generacije, ki prevzemajo oblast in ki z revolucijo osebno niso imele nikake zveze. Ko so te nove generacije v srcu pripravljene pozabiti na revolucijo in omogočiti neko znosno življenje vsem, ne da bi pri tem izpraševale vest komurkoli, mi v emigraciji - ki smo revolucijo na celi črti izgubili - še teramo staro lajno...

Ne gre pozabiti, da je divjala na Slovenskem zelo krvava revolucija in da so glave padale na vseh straneh. Da je ta revolucija zmagala in za vedno spremenila stari red, ki se ne more več vrniti. Kakšen praktičen smisel ima zdaj postavljati celo vprašanje o krivdi tistih, ki so sami lastni revoluciji pljunili v obraz?

Ali ne bi bilo pametneje, pustiti to vprašanje krivde ob strani in delati na tem, da se skrajnosti na obeh straneh stalno manjšajo?

Kdo je mogel pred skoro 25 leti napovedovati tak razvoj, skozi katerega je šla Slovenija? Pojma nimamo, kako se bodo stvari razvijale in kakšna presenečenja utegnemo še do živeti. Če bo šlo na bolje, in znaki dovolj močno kažejo, da bo moralo iti s prihodom novih, neobremenjenih rodov, kaj bomo mi še vedno stali v letu 1945, iskali krivcev in zahtevali njihovo postavitev pred sodišče?

T. JUG

HOTEL BLED

RIM ITALIJA



VIA S. CROCE IN GERUSALEMME 40
ROMA
(Telefon 777-102)

Lastnik: VINKO A. LEVSTIK

HOTEL BLED
Roma - Via S. Croce in Gerusalemme 40
Tel. 777-102

HOTEL DANIELA
Roma - Via L. Luzzatti 31
Tel. 750-587

- OBIŠČITE NAS -

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENfield 5097
Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.I.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija: 1.10.0	Finska: 13.-	Nemčija: 16.-
Argentina: 650.- (1300.-)	Francija: 15.-	Švedska: 20.-
Avstralija: \$A 4 (\$A 7)	Italija: 2500.-	Urugvaj 60.- (120.-)
Avstrija: 50.-	J. Afrika 4.- (R 7)	U.S.A.: 5.00(\$ 8.50)
	Kanada: 5.00 (\$ 8.50)	

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Mar del Plata

Buenos Aires z okolico: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada